

тини; Под ред. М.В.Романовского и др. – М.: Перспектива, Юрайт, 2000. – 519 с.

9. Экономика предприятия / О.И.Волков, Ю.Ф.Елизаров, И.Л.Тихомирова и др.:

Под ред. О.И.Волкова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА - М, 2001. – 518 с.

Отримано 15.12.2003

УДК 338.6С (075)

В.В.СМАЧИЛО

Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури

СИСТЕМА БЮДЖЕТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЗОПОСТАЧАННЯ

Висвітлюються принципи і особливості запровадження бюджетування на підприємствах газотранспортної галузі.

В умовах нестабільності зовнішнього середовища ефективність роботи підприємств залежить від стану внутрішнього планування. Оптимальним варіантом автор вважає впровадження бюджетування на підприємстві. Необхідність застосування даного інструменту на підприємствах газопостачання допоможе прийняти вірне управлінське рішення щодо формування системи бюджетів підприємства.

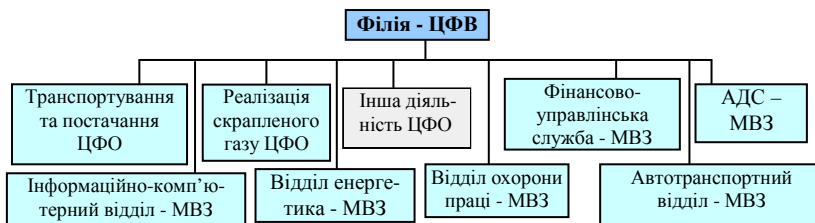
Теоретичні аспекти бюджетування представлені у наукових працях наступних вчених-економістів: В.В.Бочарова [1], С.Ф.Голова [2], К.Друрі [3]. Не розроблені рекомендації щодо запровадження системи бюджетування для підприємств газопостачання. Автор вважає за необхідне розробити систему бюджетів для газотранспортної галузі, визначити їх особливості та рекомендації. За основу приймаються теоретичні розробки вчених-економістів, досвід запровадження бюджетування на підприємствах України та Росії.

Не в достатній мірі висвітлено проблему складання бюджету на газотранспортних підприємствах України.

Метою даної статті є визначення принципів та особливостей формування бюджетів для газотранспортних організацій.

Цілями запровадження бюджетування на підприємствах газотранспортної галузі ми вважаємо створення дієвої схеми контролю та управління витратами, підвищення відповідальності керівників за витрачання коштів, акумулювання суттєвих коштів на розвиток інших видів діяльності та заміни зношених газопроводів, стимулювання зацікавленості керівників в кінцевих результатах роботи підпорядкованих їм служб.

На основі побудови фінансової структури підприємства (на прикладі ВАТ “Харківгаз”), визначено центр фінансової відповідальності другого рівня – філія, яка безпосередньо займається газозабезпеченням всіх категорій споживачів (див. рисунок).

Центри обліку, що відповідають операційним бюджетам філії

На рисунку ЦФВ – центр фінансової відповідальності, ЦФО – центр фінансового обліку, МВЗ – місце виникнення затрат, або центр затрат [1,3]. Тоді на третьому рівні виділені центри фінансового обліку, на четвертому – витрати на рівні місць виникнення затрат. З рисунка випливає перелік бюджетів філії:

бюджет доходів за видами діяльності – центрами фінансового обліку: природний газ, скраплений газ, інша діяльність;

бюджет витрат за видами діяльності – центрами фінансового обліку та місцями виникнення витрат в розрізі статей та елементів витрат (зарплата, нарахування на заробітну плату, матеріальні витрати, амортизація, інші з розшифровкою за видами);

до консолідованих бюджетів філії – центру фінансової відповідальності відносимо: бюджет доходів та витрат, бюджет грошових коштів, бюджет по балансовому листку (прогнозний баланс), інвестиційний бюджет.

Найбільш важливим вважаємо бюджет центру фінансового обліку “Транспортування та постачання природного газу”, бо саме він акумулює найбільші грошові кошти, є основою діяльності для газотранспортних організацій, відповідає за найбільші проблеми газотранспортних організацій – комерційні втрати природного газу та дебіторську заборгованість. Розглянемо побудову бюджету доходів та витрат, а також бюджет руху грошових коштів, складання якого автор вважає необхідним в даній ситуації.

Формування доходів відбувається за видами споживачів на основі:

обсягів в натуральних одиницях по промислових та іншим споживачах (комунально-побутові організації), які формуються згідно наданих споживачами планів споживання природного газу та підписаних договорів на транспортування природного газу на наступний рік, також згідно планів виробничо-технічного відділу щодо газифікації у майбутньому році;

обсяги по населенню формуються на основі збільшення кількості газифікованого населення (згідно з планами виробничо-технічного відділу), зміни структури газифікованого населення (кількість населення з лічильниками та без них) і даних минулого року. Оскільки населення становить найбільшу питому вагу в структурі споживання, то планування його обсягу має суттєве значення для визначення доходів. Тому пропонується наступний алгоритм розрахунку планування обсягів споживання природного газу по категорії “Населення”:

Обсяги споживання плануються окремо по лічильникам та по нормам споживання в кожному місяці, тому що існує різна методика розрахунку кількості спожитого газу по нормі та по лічильникам.

Застосовуються середньомісячні норми споживання природного газу виходячи з аналізу минулого року по кожному місяцю за категоріями споживання.

Таким чином, загальний обсяг споживання населенням на плановий рік пропонуємо виразити такою формулою:

$$V_H = \sum (\bar{C}_L (K_L + \Delta K_H + \Delta K_B) + (\bar{C}_H (K_H - \Delta K_B)),$$

де V_H – обсяг споживання газу населенням в плановому році, м³; \bar{C}_L – середньомісячна норма споживання природного газу одним абонентом з лічильником, м³; K_L – кількість абонентів з лічильниками на початок планового року, шт.; ΔK_H – зміна (збільшення) кількості абонентів з лічильником за рахунок нової газифікації, шт.; ΔK_B – зміна (збільшення чи зменшення) кількості абонентів з лічильником за рахунок встановлення лічильників в уже газифікованих будинках, шт.; \bar{C}_H – середньомісячна норма споживання природного газу одним абонентом по нормі, м³; K_H – кількість абонентів без лічильників на початок планового року, шт.

Спочатку формується бюджет у натуральних одиницях, потім, за допомогою визначених тарифів, формується бюджет доходів (табл.1).

Критерієм ефективності роботи даного центру є максимізація запланованих бюджетом надходжень на рахунок філії і головного підприємства. Цей процес ускладнюється хронічними неплатажами населення. Крім того, оплата здійснюється вже після отримання послуг, а відключення від мережі газопостачання як засіб боротьби з неплатажами є досить тривалим і ресурсоємним процесом. Сформувавши бюджет доходів по природному газу, переходимо до формування бюджету витрат. Витрати на власні і виробничо-технологічні нестатки (втра-ти) природного газу встановлюються згідно з розрахунками відділу

метрології і виробничо-технічного відділу. Ці витрати відносяться на собівартість послуг. Комерційні втрати природного газу – це збитки від неефективної діяльності центру фінансового обліку “Транспортування та постачання природного газу”. Вони повинні дорівнювати нулю. Реально їх розраховують на максимальному рівні 1% від обсягів реалізованого газу, який може бути змінений виходячи із стратегічних орієнтирів. Інші витрати можуть прийматися на рівні минулого року.

Таблиця 1 – Бюджет доходів по центру фінансового обліку
“Транспортування та постачання природного газу”

Види послуг	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	Рік
Транспортування	2429,9	838,1	427,8	2542,9	6238,6
- промислові та к/б підприємства	335,6	148,7	212,4	790,1	1486,8
- к/б бюджетний	55,2	9,8	3,0	53,5	121,5
- населення :	2039,0	679,7	212,4	1699,2	4630,3
- безпосередньо населення	1549,7	516,6	161,4	1291,4	3519,1
- пільги, субсидії	489,4	163,1	51,0	407,8	1111,2
Постачання газу	325,4	107,1	33,5	272,3	738,3
- к/б бюджетний	8,6	1,5	0,5	8,3	18,9
- населення :	316,8	105,6	33,0	264,0	719,4
- безпосередньо населення	240,8	80,3	25,1	200,6	546,8
- пільги, субсидії	76,0	25,3	7,9	63,4	172,6

Далі будуюмо бюджет руху грошових коштів. Не всі доходи та видатки пов'язані з рухом коштів, треба виключити амортизаційні нарахування, бо по ним не треба виплачувати кошти [2]. Побудова бюджету грошових коштів не обов'язкова для центрів фінансового обліку, але специфіка газотранспортної галузі, на думку автора, вимагає побудову окремого бюджету по центру обліку „Транспортування та постачання природного газу”.

Формування бюджету руху грошових коштів для газотранспортних організацій на думку автора повинно базуватися на таких принципах:

передбачити погашення дебіторської заборгованості в рамках визнаних боргів у розмірі 100%. По невизнаним сумах боргів проводиться робота щодо їх списання, що також скорочує дебіторську заборгованість. Для цього етапу необхідно провести інвентаризацію дебіторської заборгованості, щоб визначити її реальні суми;

передбачити в наступному році поточну оплату на рівні 100%;

бюджет повинен бути сформований так, щоб не виникало дефіциту коштів по кварталам. Для цього необхідно скласти такий календар погашення заборгованості, щоб надходження від її погашення покривали дефіцит.

Таблиця 2 – Бюджет руху грошових коштів по центру фінансового обліку „Транспортування та постачання природного газу”

Показники	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	Рік
Дебіторська заборгованість на початок року, всього	4996,8	3569	3284	2427	14276
Погашення дебіторської заборгованості	4283	4283	4283	1428	14277
Надходження від постачання природного газу	325,4	107,1	33,5	272,3	738,3
Надходження від транспортування природного газу	2429,9	838,1	427,8	2543	6238,6
Всього надходження	7038,3	5228	4744	4243	21253
Всього витрат	1385,3	1231	1240	1464	5320,5
Комерційні витрати	81,1	22,7	11,8	96,8	212,4
Всього витрат з комерційними втратами	1466,4	1254	1252	1561	5532,9
Потреба в коштах (витрати та ДЗ)	6463,2	4823	4535	3988	19809
Дефіцит (профіцит) бюджету	575,12	405,3	209,1	254,9	1444,3

На нашу думку, робота щодо формування бюджету руху грошових коштів повинна проводитися не тільки в межах кварталу, а здійснюватися щоденно, регулярно. Платежі цього центру фінансового обліку щоденно повинні збиратися, аналізуватися та утворювати щоденний бюджет руху грошових коштів. Лише якщо робота буде поставлена таким чином, можливе погашення та управління дебіторською заборгованістю. Сильна теоретично-методологічна база дасть поштовх до застосування даного інструменту планування, обліку, управління та контролю на українських підприємствах. Доцільно поглиблено вивчати теоретико-методологічні та практичні аспекти бюджетування на підприємствах різних галузей з метою формування оптимального підходу до визначення та застосування бюджетів і бюджетування на підприємствах газопостачання України.

1.Бочаров В.В. Коммерческое бюджетирование. – СПб.: Питер, 2002. – 368 с.

2.Голов С.Ф. Управлінський облік. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.

3.Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / Под ред. Н.Д.Эриашвили. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 774 с.

Отримано 25.12.2003